

ข่าวสารด้านการเกษตรสหภาพยุโรป

สถานการณ์ | กฎระเบียบ | แนวโน้มในตลาดอาหารและสินค้าเกษตรยุโรป

สวัสดิภาพปลา (fish welfare) ในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

สหภาพยุโรปเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำได้ถึง 1.3 ล้านตัน ต่อปี มีมูลค่าประมาณ 4,000 ล้านยูโร โดยประเทศสมาชิก ที่มีอุตสาหกรรมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำขนาดใหญ่ ได้แก่ สเปน สหราชอาณาจักร ฝรั่งเศส อิตาลี และกรีซ โดยการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่สำคัญ ได้แก่ ปลาน้ำจืด และปลาทะเล (คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 50 ของผลผลิตสัตว์น้ำทั้งหมด) กุ้ง หอย และปู (อีกร้อยละ 50) นอกจากนี้ นอร์เวย์ ถึงแม้จะเป็นเพียงสมาชิกเขตเศรษฐกิจยุโรป (EEA) มีการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ใหญ่ที่สุดในยุโรป ซึ่งใหญ่กว่าภาคอุตสาหกรรมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำของสหภาพยุโรปทั้งหมด

ในปี ๒๕๕๘ นอร์เวย์มีผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำถึง ๑.๔ ล้านตัน คิดเป็นมูลค่าประมาณ ๕,๒๐๐ ล้านยูโร โดยเป็นผู้ผลิตอันดับ ๘ ของโลก มีอุตสาหกรรมเพาะเลี้ยงฟาร์มปลาแซลมอนที่ใหญ่ที่สุดในโลก ซึ่งเลี้ยงในกรงตามแถบชายฝั่งทะเล โดยผลิตปลาแซลมอนได้ถึงปีละ ๑.๓ ล้านตัน หรือมากกว่าร้อยละ ๙๐ ของผลผลิตเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำทั้งหมดของประเทศ

ปลาเป็นอาหารที่มีแหล่งโปรตีนสำคัญของมนุษย์ ทำให้ความต้องการปลาเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่อุปทานจากแหล่งธรรมชาติไม่เพียงพอ ส่งผลให้ฟาร์มเพาะเลี้ยงปลาเติบโตอย่างรวดเร็ว เพื่อรองรับกับความต้องการ อย่างไรก็ตาม ฟาร์มส่วนใหญ่มุ่งเน้นเรื่องการเพิ่มผลผลิตและกำไรเป็นหลัก โดยขาดความสนใจในสวัสดิภาพสัตว์ เนื่องจากเชื่อว่าปลาเป็นสัตว์ที่ไม่มีความรู้สึก ทั้งนี้ จากหลักฐานทางวิทยาศาสตร์พิสูจน์แล้วว่า “ปลาเป็นสัตว์ที่รับรู้ได้ถึงความรู้สึกเจ็บปวด มีความเครียด และความกลัว เช่นเดียวกับสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมอื่น ๆ” การปฏิบัติต่อปลาอย่างมีมนุษยธรรม จึงเป็นประเด็นที่กลุ่มผู้พิทักษ์สัตว์ และผู้บริโภคในยุโรปกำลังให้ความสนใจเพิ่มขึ้น

สวัสดิภาพสัตว์ หมายถึง การที่สัตว์ได้รับการเลี้ยง และดูแลให้มีความเป็นอยู่ที่เหมาะสม มีสุขอนามัยที่ดี มีที่อยู่สะดวกสบาย ได้รับอาหารและน้ำอย่างเพียงพอ โดยหลักอิสรภาพ 5 ประการในการเลี้ยงและปฏิบัติต่อสัตว์ ได้แก่ การที่สัตว์มีอิสระจากความหิวกระหาย ความไม่สบายกาย ความเจ็บปวดและโรคภัย ความกลัวและไม่พึงพอใจ รวมทั้งมีอิสระในการแสดงพฤติกรรมตามธรรมชาติ

สำหรับสหภาพยุโรป แม้มีกฎระเบียบที่แข็งแกร่งในการคุ้มครองสวัสดิภาพสัตว์ แต่ส่วนใหญ่มุ่งไปที่สัตว์บกมากกว่า ในขณะที่สัตว์น้ำอย่างปลา ยังไม่ได้รับความสนใจเรื่องสวัสดิภาพมากนัก แต่จากกระแสผู้บริโภคยุโรปคำนึงถึงการผลิตอาหารที่มีคุณภาพสูง อย่างเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และมีเมตตาต่อสัตว์ ทำให้ธุรกิจฟาร์มเพาะเลี้ยงปลาที่ใช้เป็นอาหารควรพัฒนาวิธีการเลี้ยงดู การขนส่งไปจนถึงการฆ่าให้สอดคล้องกับความต้องการตลาดที่เปลี่ยนไป

การเพาะเลี้ยงปลาส่งผลกระทบต่อสวัสดิภาพปลา (fish welfare)

การเติบโตของภาคอุตสาหกรรมการเพาะเลี้ยงปลาอย่างรวดเร็ว ส่งผลผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และสวัสดิภาพปลา ดังนี้

- การใช้อาหารปลาที่อุดมด้วยโปรตีนและน้ำมันปลา เป็นสาเหตุทำให้น้ำเสีย และคุณภาพน้ำเปลี่ยน
- การแพร่ระบาดของโรคหรือปรสิตจากปลาในฟาร์มสู่ปลาในธรรมชาติ
- การเลี้ยงปลาที่หนาแน่นจนเกินไป ทำให้ปลามีพื้นที่ว่ายน้ำไม่เพียงพอ เกิดความเครียด เป็นโรคหรือได้รับบาดเจ็บ รวมทั้งต้องแก่งแย่งอาหารและได้รับออกซิเจนน้อยลง
- การกักขังปลาในบ่อหรือกรงขัดต่อพฤติกรรมตามธรรมชาติของปลาบางชนิด เช่น ปลาแซลมอนต้องอพยพย้ายถิ่น เพื่อผสมพันธุ์และวางไข่ แต่การเลี้ยงในกรง ทำให้ปลาต้องว่ายวนในพื้นที่แคบ และผิวอาจเสียดสีกับตาข่ายหรือปลาตัวอื่นจนได้รับบาดเจ็บ
- ขั้นตอนงดให้อาหารปลา ก่อนขนส่ง คัดแยกขนาด และฆ่า ทำให้ปลาได้รับความทุกข์ทรมานจากการขาดอาหารเป็นเวลานานหลายวัน
- การฆ่าปลาโดยยังไม่หมดสติ เช่น การแช่ในน้ำแข็ง ซึ่งไม่ทำให้ปลาทายในทันที แต่จะค่อย ๆ ตายจากการขาดออกซิเจน หรือการตัดเหงือกโดยที่ปลายังรู้สึกตัวอยู่ เป็นวิธีการที่ทารุณต่อสัตว์

กฎหมายคุ้มครองสวัสดิภาพสัตว์น้ำของสหภาพยุโรป

สหภาพยุโรปมีกฎระเบียบหลายฉบับที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสวัสดิภาพสัตว์ เช่น กฎระเบียบว่าด้วยการคุ้มครองสวัสดิภาพสัตว์ในการเลี้ยงดู (Council Directive 98/58/EC) การขนส่ง (Council Regulation (EC) No 1/2005) และการฆ่า (Council Regulation (EC) No 1099/2009) ซึ่งมุ่งเน้นการคุ้มครองสวัสดิภาพสัตว์บกหรือสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมมากกว่า ส่วนบางประเทศมีกฎระเบียบคุ้มครองสวัสดิภาพสัตว์น้ำโดยเฉพาะ เช่น สหราชอาณาจักร และนอร์เวย์ มีกฎระเบียบบังคับให้การฆ่าปลาบางชนิดจะต้องใช้วิธีที่ไม่ทรมานสัตว์ เป็นต้น

เมื่อเดือนพฤศจิกายน 2560 ที่ผ่านมา คณะกรรมาธิการยุโรปเปิดเผยรายงานเรื่อง “Welfare of farmed fish : Common practices during transport and at slaughter” ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับผลการศึกษานโยบายปฏิบัติในการขนส่ง และการฆ่าปลาของอุตสาหกรรมเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำสหภาพยุโรปในแง่มาตรฐานสวัสดิภาพ โดยพบว่า “วิธีการขนส่งปลาที่ประเทศสมาชิก ใช้ส่วนใหญ่ไม่มีปัญหา แต่วิธีการฆ่าปลาในหลายประเทศยังไม่ผ่านมาตรฐานสวัสดิภาพสัตว์ตามหลักการสากล” เช่น ประเทศกรีซ สเปน และอิตาลีใช้วิธีฆ่าปลา sea bass และ sea bream ในลักษณะแช่ในน้ำแข็งแล้วปล่อยให้ปลาขาดออกซิเจนจนตาย ซึ่งเป็นวิธีที่ทารุณและสร้างความเครียดให้กับปลา หรือฝรั่งเศสที่ใช้วิธีฆ่าปลา trout โดยทำให้สลบด้วยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์หรือแช่ในน้ำแข็งแล้วตามด้วยการช็อตด้วยไฟฟ้า ซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักสวัสดิภาพสัตว์ขององค์การโรคระบาดสัตว์ระหว่างประเทศ (OIE)

รายงานดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า กฎระเบียบควบคุมภาคการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำของสหภาพยุโรปยังอ่อนแอ ทำให้ไม่สามารถคุ้มครองสวัสดิภาพปลาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ผู้กำหนดนโยบายของสหภาพยุโรปจึงต้องพิจารณาถึงความจำเป็นในการออกกฎระเบียบคุ้มครองสวัสดิภาพปลา และปรับปรุงวิธีการฆ่าปลาของภาคอุตสาหกรรมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำให้สอดคล้องกับมาตรฐานสวัสดิภาพสัตว์ตามหลักการสากล

ในขั้นตอนต่อไป คณะกรรมาธิการยุโรปจะต้องนำเสนอรายงานข้างต้นต่อสภายุโรปและคณะมนตรียุโรป เพื่อพิจารณาถึงความจำเป็นในการจัดทำร่างกฎระเบียบบังคับเรื่องการทำให้ปลาสลบหรือหมดความรู้สึกก่อนฆ่า (mandatory fish stunning) ซึ่งนอกจากจะส่งผลต่อคุณภาพและยกระดับการคุ้มครองสวัสดิภาพปลาแล้ว ยังสอดคล้องกับความต้องการผู้บริโภค และช่วยเพิ่มคุณค่าด้านจริยธรรมให้กับสินค้าสัตว์น้ำเพาะเลี้ยงของสหภาพยุโรป

แนวทางส่งเสริมสวัสดิภาพปลาสำหรับภาคการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

สวัสดิภาพปลาขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่างด้วยกัน ได้แก่ (1) ปัจจัยที่ไม่มีชีวิต (abiotic factors) เช่น คุณภาพน้ำ การออกแบบบ่อหรือตาข่ายที่ใช้เลี้ยงปลา การจัดการ และการคัดแยกขนาด ฯลฯ (2) ปัจจัยทางชีวภาพ (biotic factors) เช่น ความหนาแน่นในการเลี้ยง อาหารที่ใช้ สายพันธุ์ และสุขภาพ ฯลฯ ซึ่งกฎระเบียบคุ้มครองสวัสดิภาพสัตว์ของสหภาพยุโรป (Council Directive 98/58/EC) ได้กำหนดข้อบังคับต่าง ๆ เหล่านี้เอาไว้แล้ว อย่างไรก็ตาม **อย่างไรก็ดี สวัสดิภาพปลาอาจได้รับการพัฒนาให้ดีขึ้นอีกได้ โดยปรับปรุงเทคนิคการเพาะเลี้ยง และการจัดการภายในฟาร์ม การขนส่ง ตลอดจนถึงการฆ่าให้เหมาะสมกับพฤติกรรมปลาแต่ละสายพันธุ์** ในขณะเดียวกัน จำเป็นต้องคำนึงต้นทุนที่เพิ่มขึ้น โดยต้องไม่สร้างภาระให้แก่ผู้ประกอบการมากเกินไป นอกจากนี้ การออกกฎหมายบังคับให้นำวิธีขนส่งและฆ่าปลาที่มีมนุษยธรรมมาใช้ เป็นอีกกลยุทธ์หนึ่งในการส่งเสริมสวัสดิภาพปลา รวมทั้งควรสนับสนุนการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเพาะเลี้ยงปลาสายพันธุ์ที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจในสภาพแวดล้อมความเป็นอยู่ ความต้องการ และพฤติกรรมตามธรรมชาติของปลาแต่ละสายพันธุ์มากขึ้น อันจะนำไปสู่การพัฒนาแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมในการเพาะเลี้ยง และส่งผลดีต่อสวัสดิภาพปลา

